

R. Simon

Rabinovitch Nachum 2., 1928-

①

שו"ת

שיח נחום

מאת

נחום אליעזר רבינוביץ

בן אמו"ר איתמר זלחה"ה

ראש ישיבת "ברכת משה" מעלה אדומים

מחבר פירוש יד פשוטה על הרמב"ם ושו"ת מלומדי מלחמה

הוצאת מעליות

שערי ישיבת "ברכת משה"

מעלה אדומים תשס"ח

עוז קצנן הוציא גנואזי
לצדית המשפחה דגם חד פעמי

מט. טבילת כלים

שאלה

א. האם צריך להטביל קופסאות שימורים, או בקבוקי זכוכית, וכן צנצנות זכוכית שיש להם מכסה בהברגה, כגון אריזות קפה נמס או ריבות, שרוצים לעשות בהם שימוש נוסף?

ב. כלי אלומיניום חד-פעמיים, מה דינם לגבי טבילת כלי גויים?

ג. הקונה מן הגוי כלים העשויים מפלסטיק, האם צריכים טבילה?

ד. האם צריך להטביל כלי החרסינה המצויים היום המכונים כלי פורצלן?

ה. האם כלים חשמליים מתוצרת חוץ חייבים בטבילה?

תשובה

א. קופסאות שימורים ובקבוקי זכוכית

בירחון "המאור" לחודש כסלו ראיתי מאמרו של הרב ריי"י ויינברג [וצ"ל] בדבר שאלה שנתעוררה על ידי הרב ממינכן אודות קופסאות מאכלי שימורים, וכנראה שדבריו גם כן נדפסו ב"המאור", אולם לדאבוני לא הגיעה אלי החוברת ההיא.

הרב ריי"י ויינברג האריך להמליץ על המנהג שנתפשט שלא להצריך טבילה לקופסאות, והביא סמך לדבריו משו"ת פרי השדה, שכתב על בקבוקים של שיכר שהם של זכוכית שקונים מן הגויים – שאינם צריכים טבילה, משום דלא ניחא ליה לקנות את הבקבוקים, שלא יעבור על האיסור של טבילת כלים, והוא הדין כאן. אולם למעשה הוא חושש להחמיר, ומייעץ שהקונה יתכוון בפירוש שלא לקנות את הכלי.

ואנכי בער ולא אבין, איך אפשר לדמות דין הקופסאות, אשר בטרם יוכל להוציא המאכל מהן צריך לפותחן פתיחה שהיא בעצם שבירה, שעל ידי כן הן בטלות מתורת כלי – לדין

* הדרום לח, ניסן תשל"ב.

** הדרום כ, ניסן תשכ"ח.

1. תשובתו זו נדפסה גם בשו"ת שרידי אש ח"ב סי' כט.

2

הבקבוקים של זכוכית, אע
המשקה, ועל כן בוודאי חיינ

אלא שלכאורה יש לעיין י
בטומאה, אבל לא לגבי טבי
ד"ה מים וכן בפסקו של הרמב"כ
ששבירתן מטהרתן אינו מש
משום שעל ידי שבירה –
שצריכים לחול על כלים דווי
בכלי סעודה דווקא ולא בשנ

והנה הלכה זו מתבארת גם
כלי ישן מן העכו"ם אדעתא
הוה ליה כקונה מתכת מן
אדעתא דלהשתמש בו הכי ו
להטבילו ותו לא פקע, או די
דמסתברא דאתיא התכה ומ
לכאן. ולא הוי דומיא דמעש
ואבד זכרם ממנו על ידי התכ
כלי מתכות שהתיכן שיחזור
דגזרו. ועוד, דהכא דלא בעי
התם".

ברם, מה שתפס הפרי חדש
דעת לשברם ולא לעשות מה
הוא הדין אם שברם ולא עשו
ואין לדייק כלל בדבריו שהו
ואם לא כן – אפילו השברים
שוודאי אינו דומה למעשה
שהן ואחר כך נמלך להתיכן,

ועוד, מהו הדמיון שרצה
לטומאתם ישנה, ודחה שכ
ובשעת שבירתם ודאי טהורי

הבקבוקים של זכוכית, אשר עדיין ראויים הם לתשמישם אף לאחר שהוציא מהם המשקה, ועל כן בוודאי חייבים טבילה אם קנאם?

אלא שלכאורה יש לעיין עוד, שמא לא נאמרה הלכה זו ששבירתן מטהרתן אלא בטומאה, אבל לא לגבי טבילת כלי גויים, שחידוש הוא (עיין בדברי החוס' בעבודה זרה עה, ב ד"ה מים וכן בפסקו של הרמב"ם, ה"ל מאכלות אסורות י"ז, ה). אבל באמת זה אינו, שהרי הדין ששבירתן מטהרתן אינו משום שמעשה השבירה הוא מעשה המטהר כמו טבילה, אלא משום שעל ידי שבירה – בטלו מתורת כלים, ושוב אינם שייכים בשום דיני כלים שצריכים לחול על כלים דווקא. אם כן, הוא הדין כאן, לא נאמרה הלכה של טבילה אלא בכלי סעודה דווקא ולא בשברים.

והנה הלכה זו מתבארת גם כן מדברי הפרי חדש (י"ד סי' קכ, י): "פשיטא לי, שאם קנה כלי ישן מן העכו"ם אדעתא דהתכה והתיכו ועשאה כלי, כיוון דאדעתא דהכי קנאו – הוה ליה כקונה מתכת מן העכו"ם ואין צריך טבילה. כי קמבעיא לי, אם לקח כלי אדעתא דלהשתמש בו הכי ולבסוף נמלך והתיכו ועשאו כלי, מי אמרינן שהרי נתחייב להטבילו ותו לא פקע, או דלמא דהתכה מפקע ליה מחיוב טבילה? והדר פשטינא לה, דמסתברא דאתיא התכה ומפקע מחיוב טבילה דמקמי הכי, לפי שפנים חדשות באו לכאן. ולא הוי דומיא דמעשה שהיה, לפי ששם בעלים הראשונים לא נקרא על כלי זה ואבד זכרם ממנו על ידי התכה זו, ואין צריך טבילה. ואף על גב דלעניין טומאה גזרו על כלי מתכות שהתיכן שיחזרו לטומאה ישנה מדברי סופרים... מכל מקום הכא לא אשכחן דגזרו. ועוד, דהכא דלא בעי הערב שמש ליכא חששא דהתם, ולא שייך למגור הכא כי התם".

ברם, מה שתפס הפרי חדש התכה, מפני שכך הוא בדרך כלל, שהרי מי יקנה כלים על דעת לשברם ולא לעשות מהם כלים (רק היום נתחדש עניין זה בקופסאות)? אבל באמת הוא הדין אם שברם ולא עשה מהן כלים חדשים.

ואין לדייק כלל בדבריו שהתיכן דווקא ועשה כלים חדשים, שפנים חדשות באו לכאן, ואם לא כן – אפילו השברים או המתכת הניתכת עדיין יהיו חייבים בטבילה. זאת מפני שוודאי אינו דומה למעשה שהיה בכלי מדיין, ואינו גרוע מלקחן להשתמש בהן כמו שהן ואחר כך נמלך להתיכן, שפטר הפרי חדש מטבילה מטעם זה.

ועוד, מהו הדמיון שרצה הפרי חדש לדמות לכלי מתכת שגזרו עליהם שיחזרו לטומאתם ישנה, ודחה שכאן לא גזרו? הלא בכלי מתכת שבירתם זוהי טהרתם, ובשעת שבירתם ודאי טהורים הם, אלא שאחר כך כשהתיכן ועשה מהם כלים חדשים

ית שיש שימוש

ר שאלה יו גם כן

ופסאות, זכוכית, קבוקים, א חושש

ז המאכל יי – לדין

4

גזרו רבנן עליהם טומאה. מה שאין כן בנידון דידן, אם נאמר ששבירתם אינה מוציאתם מטומאת עכו"ם, רק שעל ידי התכה לכלים חדשים נטהרים, שפנים חדשות באו לכאן, אבל כל עת שלא קיבלו צורה חדשה עדיין חייבים הם בטבילה! באמת זה אינו כלל, שאם אומרים אנו שהתכה פוטרם – מה לי שינוי הצורה ומה לי הפסק הצורה. לכן טיהרו בהתכה, כיון שתחילת התכה היא כמו שבירה, שנפסדים מתורת כלים ופוקע מהם חיוב טבילה.

אולם עדיין יש מקום לדון בקופסאות של מאכלים, האם שבירתן זו שפותרת אותן היא חשובה שבירה כדי לטהרן. עיין במשנה במסכת כלים (יד, א): "רבי עקיבא אומר: המחוסר חטיפה – טמא, והמחוסר לטישה – טהור", ובאליה רבא (י"ד קכ, י) פירש: "המחוסר חטיפה טמא – כלי מתכת שנשברו ואינו יכול להשתמש בהם מפני חידודין היוצאין מהשברים וצריך להחליקן – טמא, דחטיפה לא צריכה אומן, והדיוט יכול לחטפה ליטול חידודיה. המחוסר לטישה טהור – שאינו יכול להשתמש בהן עד שילטשנה – טהור, דלטישה צריכה אומן". הרי מתבאר שבמקום שאי אפשר להדיוט ליטול חידודיה – חשוב שבירה כדי טהרה, ובקופסאות הנפתחות – ודאי אי אפשר להדיוט ללטשן, וכל תשמישן הוא רק על ידי דחק גדול, וגם הרבה פעמים ניזוקין על ידי החידודין היוצאין.

אלא שפירושו של הגר"א במשנה זו הוא דעת יחיד, ורוב המפרשים – שיטה אחרת להם. הם מפרשים שרבי עקיבא מדבר בתחילת עשייתם של כלים, ומחוסר לטישה טהור מפני שהוא נחשב גולמי כלי מתכות שאינם מקבלין טומאה. כך פירשו הרמב"ם, הרא"ש, הר"ש והרע"ב, עיין שם.

אולם באמת בעיקר הדין אין מחלוקת, שכן כתב הרמב"ם בהלכות כלים (ה, ב): "העושה כלים מן העשת... – הרי אלו טהורים, מפני שכל אלו שנעשו – גולמי כלי מתכת הן. אבל העושה כלי משברי כלי מתכות... – הרי אלו מקבלין טומאה, לפי שאינם גלמים". מקור הדברים הוא במסכת כלים (יא, ג): "העושה כלים מן העשת ומן החררה ומן הסובב של גלגל ומן הטסין ומן הצפויין... טהורין. רבי יוחנן בן גורי אומר: אומר אף מן הקצוצת. משברי כלים... טמאין".

וכתב בהשגות: "אמר אברהם: חסרון דעת אני רואה בכאן, שלא נאמרו דברים הללו לענין גולמים ולא לקבל טומאה מכאן ולהבא, אלא לפי שכלי מתכת חוזרין לטומאתן הישנה, לפיכך כלי שנעשה משברי הכלים ומן המתכות, שהיו ראויין לקבל טומאה, אף על פי שנשחתו ממלאכתן, כיוון שהחזירן לכלים – מיד טמאים".

בכסף משנה מצטט מפ המשנה שם: ואין הכוונ יקבל טומאה בלא ספק. במסמרים, עד שעשה מ ואף על גב דמתניתין מר שחזרו לטומאה ישנה, נ העושה כלי משברי כלי ואז עושים מהם כלים ג בבא קמייתא שהכלים גולמים".

המעין בפירוש המשנה העושה משברי כלים רק הוא מקבל טומאה גם בי הם לשימוש, אבל כל עו טמאים דווקא "שהחזיו בטהרתם.

אשר על כן בנידון דידן, אין זה אלא כדי להוציא חוזר, כמו שנתבאר – אי

עוד נראה להוסיף, כי ש בכיסוי שאינו נפתח אלו כלים שהרי אינן ראויות שנשברו בידי הישראל א ברשות היהודי ופטורות

עוד נראה לומר שאפילו טבילת כלי זכוכית לרוב סי' קכ, א) בשם שו"ת ב משמשין לשתות בהם מן סעודה, ודמי לחביות וכ וברזא, שזה תיקון הכשר

בכסף משנה מצטט מפירוש המשנה לבאר את דברי הרמב"ם: "רבינו כתב בפירוש המשנה שם: ואין הכוונה שיותך זאת הגרירה או אלו הקצוות ויעשה מהם כלים, שזה יקבל טומאה בלא ספק. אמנם הכוונה שכל אלו הקצוות והלוחות, דיבק וחיבר אותן במסמרים, עד שעשה מהם דמיון כלי, הגה הוא לא יקבל טומאה, מן הסבה שזכרנו. ואף על גב דמתניתין מתניא גבי כלי מתכות שחוזרין לטומאתן ישנה... לא אמרינן בהו שחזרו לטומאה ישנה, כיון שהם גולמים – לא קרינן בהו חזר ועשה מהם כלים, אבל העושה כלי משברי כלי מתכות וכו', על כרחך אינם נעשים כלים אלא על ידי התכה, ואז עושים מהם כלים גמורים, לא גולמים, ולפיכך חזרו לטומאתן ישנה. מה שאין כן בבא קמייתא שהכלים הנעשים מכני כלים וכו' שלא על ידי התכה – אינם אלא גולמים".

המעין בפירוש המשנה שם במלואו יווכח שרבינו מחלק בין העושה מן העשת לבין העושה משברי כלים רק בכך שהעושה משברי כלים – כיון שנעשה ראוי לשימוש הרי הוא מקבל טומאה גם בלי שיפה ושיבוץ וכו'. אולם ברור שכל זה אמור רק אם ראויים הם לשימוש, אבל כל עוד שהם שבורים ודאי טהורים הם. והרי גם הראב"ד סובר שהם טמאים דווקא "שהחזירן לכלים", אבל כל עוד נשארים שבורים ורצוצים עומדים בטהרתם.

אשר על כן בנידון דידן, בקופסאות אשר פתיחתן זוהי שכירתן, ואף אם משתמש בהם אין זה אלא כדי להוציא את תכולתן בלבד, כי הרי בוודאי חסרות תיקון גדול לשימוש חוזר, כמו שנתבאר – אין כל ספק שפקע מהן חיוב טבילה.

עוד נראה להוסיף, כי שונות הן קופסאות שימורים שאחרי שמילאו אותן סגרו עליהן בכיסוי שאינו נפתח אלא בשבירה. נמצא שבהיותן מכוסות למעשה בטלה מהן תורת כלים שהרי אינן ראויות לשום שימוש כל עוד שלא נשברו, שהרי אטומות הן, ואחרי שנשברו בידי ישראל אפילו יצליח לתקן ולהשוותן ראויות לשימוש, הרי נעשו כלים ברשות היהודי ופטורות מטבילה.

עוד נראה לומר שאפילו בבקבוקים וצנצנות של זכוכית יש צד להקל, בפרט אחר אשר טבילת כלי זכוכית לרוב הפוסקים היא ודאי דרבנן. והוא, שכתב בהגהות יד אפרים (י"ד סי' קכ, א) בשם שו"ת בית יהודה (למהר"י עייאש, סי' נב): "צלוחית של זכוכית... שאין משמשינן לשתות בהם ממש כמו כוסות, וגם אין מבשלינן בהם כקדירות – לא חשיבי כלי סעודה, ודמי לחביות וכיוצא שמכניסים לקיום, שאין צריך טבילה. ולא דמי למשפכת וברזא, שזה תיקון הכשר השתייה בלי בישול על האש", עיי"ש. וכן הוא בבקבוקים של

6

שיכר או גזוז שאין עיקר תשמישם לשתות מהם, וגם אינו מן הנימוס, אלא שמכניסים בהם לקיום, ורק לעתים רחוקות יארע שישתה מהן שתיית עראי.

והנה, על דברי הרמ"א בעניין הברזלים שמתקנים בהם המצות, שאינם צריכים טבילה, כתב הש"ך (יו"ד סי' קכ"ט ק"א):

"קשה, דבאיסור והיתר... דימה הברזלים לסכין של שחיטה שמפשיטין בו דאין צריך טבילה, דכיון דהדבר שמתקנים אותו צריך עדיין תיקון אחר, ואם כן, כיון דכתב הרב דבסכין של שחיטה יש לטבול בלא ברכה הוא הדין הברזלים. ונראה דסבירא ליה להרב דהברזלים גרעי טפי, שאי אפשר לשמשן למאכל אחר, מה שאין כן סכין של שחיטה שאפשר לשמשו למאכל אחר, וכן כתב בגליון איסור והיתר שם, דהמחטים שתופרין בהם העופות אין נידון כסכין של שחיטה וסכין שמפשיטין בו, הואיל ואי אפשר לשמשן למאכל אחר ע"כ.

ולפי זה מה שכתב הב"ח (סעיף ד) דמספריים שגוזזין בה ירק הוי ליה צרכי סעודה, כי היכי דלגבי חבלה מיקרי דברים שעושין בהם אוכל נפש בחושן משפט (סימן צז) עכ"ל – לא נהירא, דהא אי אפשר לשמשו למאכל אחר. אלא נראה כמו שכתב בפרישה, דמספריים של ירק אין צריכין טבילה, ולא דמי לגבי חבלה, דהתם אפילו דברים שאינם צרכי סעודה מניחין לו כל שהן כלי אומנתו, דהא מחזירין לו כלי מחרישתו ומעצדים ומגרות שלו, וכן סכין של שחיטה כתבו הטור שם (סעיף ה) דהוי אוכל נפש, וכאן כתב דאין צריך טבילה. ולפי זה כל שכן דהמקדח שמנקבים בו ברוזת החביות אין צריך טבילה, ודלא כמהרי"ל בסוף הלכות טבילה שכתב שצריכין טבילה, וכן נוהגים".

בעקבות דברי הש"ך הגדיר בערוך השלחן (סי' קכ. לה) את המושג "כלי תשמיש סעודה":

"...ולכן נלע"ד בכוונת רבותינו דוודאי בתשמיש גמור, שהכלי משמשת להסעודה, אין בה שום הפרש בין שהיא עדיין מחוסרת בישול או אינה מחוסרת, ובין שהיא ראויה לתשמיש אחר או אינה ראויה, דבכולהו צריך טבילה מדין תורה, ובברכה. אמנם הכלים שאינם מעיקרי צרכי הסעודה, כלומר שאינם מעלים ומורידים בעסק הבישול והאפיה, אלא שמצד אחר הוצרכנו למלאכה זו, או מפני הדין כמו סכין של שחיטה... או מפני הדרך ארץ... וכן הברזלים שמתקנים בהם המצות... שאין זה גם כן לעיקר צורך הסעודה אלא כדי שלא יעלה בניפוח, ובספר איסור והיתר שם חשיב עוד כגון כלי מתכות שמתקנים בהן הקרעפלא"ך, והברזל שחותכין בו את המצות, וכלי ברזל שמנקרין בו העיסה מן העריבה, שכל אלו אינם עיקרים לסעודה, ואין צריכים להם כלל, וגם בלעדם יתאפה ויתבשל כתקונה, לכן אין צריכים טבילה, כיון שעדיין אין ראוי לאכילה ולשתיה,

כלומר דבשעת הג
שמשמשין בה, א
בעלמא...".

לסיכום: קופסאות
תכולתן עד שתיגמו
זכוכית וצנצנות זכ
יטביל בלא ברכה, ו

ב. כלי אלומיניום

כלים שאינם של
התוספתא (כלים, כב)
אין זה עניין לנידון
שעור, והוא שיעשו
שלא נתעבר כלל
העושה כלים מן ה
הרי הם טהורין לפי
מטבעם יירקבו בזו
לא ישתמש בהם
להישבר כאשר ישו
קיימא (עיין שם בור ד
אלומיניום הנ"ל לז
הרבה פעמים, ורק
מאוסים אחר שמנ
קיימא בגלל זה. וכ
לשבירה משום שא
שמה יש לצדד לנ
מכלים אלו בעת ש
הצדדים וכיו"ב, כי
שאפשר להתאימם
שנעשית התאמה
כמבואר בחולין (כו

כלומר דבשעת הגמר שהמאכל ראוי לאכילה והמשקה לשתייה צריך טבילה כל כלי שמשמשין בה, אפילו אם השימוש אינו מהעיקרים של הסעודה אלא להעדפה בעלמא..."

לסיכום: קופסאות שימורים שפתיחתן זוהי שבירתן, ואין משתמשים בהן אלא להוציא תכולתן עד שתיגמר, אינן חייבות טבילה אף אם משתמש בהן שימוש נוסף. גם בבקבוקי זכוכית וצנצנות זכוכית יש להקל, אלא אם כן רוצה להשתמש בהם דרך קבע - שאז יטביל בלא ברכה, כיון שאין הם נחשבים כלי סעודה.

ב. כלי אלומיניום חד-פעמיים

כלים שאינם של קיימא אינם חשובים כלים לקבל טומאה, וכן פסק הרמב"ם על פי התוספתא (כלים, כבא מציעא ז, ז) וגם הר"ש הביא ברייתא זו בפירושו לכלים (יז, טו). אולם אין זה עניין לנידון שלנו, כי כן היא לשונו של הרמב"ם (הל' כלים ב, א): "ואין לכלי קבול שעור, והוא שיעשה דבר של קיימא שאפשר שיעמוד. כיצד, העושה כיס מן העור המצה שלא נתעבד כלל או מן הניר... או מקלפת הרמון... הרי אלו מקבלין טומאה... אבל העושה כלים מן הלפת והאתרוג והדלעת היבשים שחקקום למוד בהן וכל כיוצא בהם, הרי הם טהורין לפי שאי אפשר שיעמדו אלא זמן מועט". הרי מוכח שדווקא אלה אשר מטבעם יירקבו בזמן מועט חשובים אינם של קיימא, כי אי אפשר להם להתקיים אפילו לא ישתמש בהם כלל. כמו כן מוכח מן התוספתא הנ"ל שכלי שעומד להיקרע או להישבר כאשר ישתמש בו בפעם הראשונה, משום שאינו ראוי למלאכתו, אף זה אינו בר קיימא (עין טם בור זהב גרסתו "במכתש של פחמי" ומשמע שאפילו זהו דרך הכלי, טהור הוא). אבל כלי אלומיניום הנ"ל לא רק שאינם נרקבים מעצמם, אלא שבעצם הם ראויים להשתמש בהם הרבה פעמים, ורק משום שאפשר לקנותם בזול לכן אין נוהרים בהם, ומאחר שנעשים מאוסים אחר שמבשלים בהם זורקים אותם, אבל כרוך שאין להחשיבם שאינם בני קיימא בגלל זה. וכי יעלה על הדעת שכלי חרס שנמאסים כגון נר, או כלי חרס שעומדים לשבירה משום שאכלו בהם חטאת ייחשבו כאינם בני קיימא?

שמה יש לצדד לפטור כלי אלומיניום דק מטעם אחר, שעדיין טעונים גמר, כי חלק מכלים אלו בעת שמשים את התבשיל בתוכם הדרך הוא לקפל את האוגן, או לדחוק את הצדדים וכיו"ב, כדי להשוותן למדה הרצויה. זו אחת מן המעלות של מיני כלים אלה, שאפשר להתאימם לפי הדרוש. לפיכך לכאורה היה נראה לומר שזהו גמר עשייתם, ועד שנעשית התאמה זו שמה עדיין בבחינת גלמים הן, והרי גולמי כלי מתכת טהורים כמבואר בחולין (כה, א).

בניסים

טבילה,

ן צריך

ב. הרב

ז. להרב

שחיטה

ירין במ

לשמשן

ידה, כי

עכ"ל -

פרישה,

שאינם

מעצדים

אן כתב

ין צריך

עודה":

דה, אין

א ראויה

ז הכלים

והאפיה,

או מפני

הסעודה

מתכות

נקרין בו

ז בלעדם

ולשתייה,

הרמב"ם פירש יותר (הלי כלים ח, א): "כל כלי מתכות אינן מקבלין טומאה עד שתגמר מלאכתן כולה, ולא יהיה הכלי מחוסר מעשה כלל". כלי אלומיניום הנ"ל בדרך כלל עושים בהם התאמה כל שהיא. נמצא שגמר מלאכתם נעשה בידי ישראל בשעה שמשמש בהם ועל כן לא ירדו לטומאת גויים מעולם.

ברם שמא אפשר לחלק בזה, שהרי נחלקו רכי יוחנן ורב נחמן בחולין (שם) בטעם הדבר, למה טהורים הן גולמי כלי מתכת אפילו ראויים הן למלאכה ורק חסר להם עוד תיקון או ייפוי כלשהו: "רבי יוחנן אמר הואיל ולכבוד עשוין", פירש רש"י: "הלכך לא חשיבי כלי למילתייהו עד שתגמר כל מלאכת כיבודן", "ורב נחמן אמר הואיל ודמיהן יקרים", פירש רש"י: "ועד דעבידי לנוי לא חזו למילתייהו לימכר ביוקר כראוי להם". והנה שני הטעמים אינם הולמים לכלים העשויים מריקועי אלומיניום דקים, ומאחר שראויים הם לתשישם כמו שהם – כבר ירדו לתורת כלים בידי הגוי, וממילא נתחייבו בטבילה כשכאו ליד ישראל. אף אם יעשה הישראל איזה שינוי קל אין זה בגדר שבירה או התכה המבטלתם מתורת כלים ומטהרתם.

ואם תאמר, מאחר שלא חילקו חכמים וכל כלי מתכות בחדא מחתא מתחינהו, אעפ"י שבוודאי נמצאים ביניהם כאלה שאינם לכבוד או שאין דמיהם יקרים – למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה – אין לנו לחלק ביניהם; ברם זה ניתן לדחות מכמה טעמים.

אולם הטעם העיקרי אשר עומד כנגד סברא זו, באמת הוא עצמו יספיק לנו לפטור כלי אלומיניום לגמרי מטבילה. כי באמת יש לומר שכל שאמרו חכמים בכלי מתכת – אין אלומיניום בכלל, שהרי נתבאר במקרא (במדבר לא, כב): 'אך את הזהב ואת הכסף את הנחשת את הברזל את הבדיל ואת העפרת', וכן מפורש ברש"י (ראש השנה יט, ב ד"ה וחכמים מטהרין): "שאיין כלי מתכות טמאין דאורייתא אלא המנויין בפרשה – הזהב והכסף והנחשת והברזל..." (בהגהות הרש"י מעיר שאילו לא היו מפורטים בפסוק הסוגים השונים של המתכות, כי אז זכוכית היתה נחשבת למתכת לדעת רש"י). ועיין בהקדמת הרמב"ם לפירוש המשנה טהרות, שמפסוק זה נלמד דין טומאה למתכת. ובהקדמה לתפארת ישראל (יבקש דעת אית מר), דייק בשם הגר"א שאותם ששה מינים הם בדווקא ולא יותר. אמנם הוא עצמו חולק ומוסיף: "זה לאו דווקא דהרי בעתים הללו מצאו הטבעיים כמה מיני מתכות חדשים שלא שערום אבותינו... צ"ל שש שמות של מתכות הנ"ל הן לאו דווקא, אלא כל הנרקע בפטיש רקועי פחים נקרא מתכת". אלא שעד כאן לא אמר לכלול שאר מינים שנחתדשו בכלל מתכות אלא לעניין שאר טומאות, אבל לגבי טבילה מטומאת גויים הרי נתבאר בעבודה זרה (עה, ב): "דווקא כלי סעודה האמורין בפרשה, ודווקא בלקוחין וכמעשה שהיה".

8

עיי"ש. על
סי' קכ"ט ק"א

ונראה דלא
מאלומיניום

אין להביא
ובכלל אין
לקמן בעניי

לסיכום: כי
המתכות ש
צריכים טב

ג. כלי פל

בספר שער
וזה לשונו:
להם תקנה

לכאורה נל
היא, גזרה
ורבי יעקב
רב אשי: ד
ומאחר שב
חז"ל?

עוד נראה,
שדומים לו
שאף אם א

אולם עיין
"שנשאל נ
להתיכם ב:
והסכים לו
צריכין טבי

עיי"ש. על כן נלפע"ד שכלי אלומיניום אין בהם טומאת גויים לכל הדעות (ועיין ט"ז יו"ד סי' קכ ס"ק א).

ונראה דלאו דווקא אותן העשויים מאלומיניום דק כנייר, אלא שהוא הדין בסתם כלים מאלומיניום. וצריך להזהיר על זה שאפילו מטבילים אותם אין לברך על טבילה כזו.

אין להביא ראיה מן הזכוכית שגזרו חכמים על כלי זכוכית, כי יש לחלק בין הנושאים, ובכלל אין לנו רשות לגזור במקום שלא גזרו חז"ל. וראה מה שביארתי בזה, בתשובה לקמן בעניין טבילת כלי פלסטיק.

לסיכום: כלי אלומיניום מתוצרת גויים אינם חייבים בטבילה, כיון שמתכת זו אינה בכלל המתכות שצוותה תורה עליהן. ואין צריך לומר כלי אלומיניום חד-פעמיים שוודאי אינם צריכים טבילה.

ג. כלי פלסטיק

בספר שערים המצויינים בהלכה לרש"ז ברויץ (שליט"א) [זצ"ל] (ח"א סי' לו אות ה) כותב וזו לשונו: "ועתה נתחדש בכל יום כל מיני כלים הנעשים מחומר כימי... אם נשברו יש להם תקנה ע"י התכה באש הוי ככלי זכוכית וצריך טבילה, ואם לא אין צריך טבילה".

לכאורה נלפע"ד שהפריז על המדה, שהרי הכל מודים שכלי זכוכית טבילתם מדרבנן היא, גזרה משום כלי מתכת. כך מפורש בגמרא (עבודה זרה עה, ב): "אמר ליה ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיה: לדידי מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן כלי מתכת אמורין בפרשה. אמר רב אשי: הני כלי זכוכית הואיל וכי נשתברו יש להן תקנה, ככלי מתכת דמו", עיי"ש. ומאחר שבגמרא לא נזכרו כי אם כלי זכוכית, מניין לנו לגזור גזירות חדשות שלא גזרו חז"ל?

עוד נראה, שכלים מפלסטיק אינם מקבלים טומאה כלל, שעל כלי זכוכית גזרו משום שדומים לחרס, כמבואר בגמרא (שבת טו, ב), אבל בפלסטיק לא שייך טעם זה כמובן. אלא שאף אם אין עניין טבילת כלים חדשים לטומאה, מכל מקום מניין לנו לחייבם?

אולם עיין בדרכי תשובה (סי' קכ, אות יד) שהביא בשם שו"ת אהל אברהם (סי' כד): "שנשאל בכלי עצם אשר חדשים מקרוב באו, שהמציאו כלי עצם שיש להם תקנה להתיכם באש, אם צריכים טבילה ככלי זכוכית שדינם ככלי מתכות משום שניתך באש. והסכים לדברי השואל, שכן הוא ההלכה, דכל כלי עצם שיש להם תקנה בהתכה באש צריכין טבילה, וכדין כלי זכוכית".

שתגמר
יד כלל
בשעה

ז הדבר,
זיקון או
ז חשיבי
זקרים",
הנה שני
ויים הם
בטבילה
זו התכה

, אעפ"י
אית ליה

טור כלי
ת - אין
כסף את
ה וחכמים
והכסף
המתכות,
טהרות,
ד), דייק
ומוסיף:
ז שערם
כפטיש
זו בכלל
בעבודה
שהיה",

אבל בשו"ת מלמד להועיל (יו"ד סי' מט) ערער עליו ונסתפק בדבר, וזו לשונו: "גם יש לדון, כיון דכלי זכוכית גזירת חכמים אולי לא גזרו רק על כלי זכוכית ולא על שאר כלים אף דאפשר להתיכן".

ולוא דמסתפינא הייתי אומר שיש להביא ראיה מן המקרא בפרשת מטות. תחילה הזהיר משה על הלכות טומאה בלבד, ונאמר שם (במדבר לא, כ): 'וכל מעשה עזים', ופירש רש"י: "להביא כלי... העצמות". כך מבואר בגמרא (חולין כה, ב), שמכאן נלמד שכלי עצם מקבלין טומאה מן התורה. אחר כך הוסיף אלעזר הכהן שיש עוד להזהיר על הלכות גיעול ואמר: 'אך את הזהב... כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש וטהר אך במי נדה יתחטא'. ודרשו מכאן בגמרא (עבודה זרה עה, ב) שאף בלא טומאה צריך טבילה ואפילו לכלים חדשים. הרי שאלעזר הזהירם דווקא על כלי מתכת שצריכים טבילה משום שהם לקוחים מן הגויים, מה שאין כן כלי עצמות שהוזכרו לעיל, שהם אינם צריכים אלא טהרה מטומאת מת, אבל טבילת כלים חדשים אין בהם.

ברם שאלה כזאת על כלי פלסטיק נשאלתי עוד בשנת תשי"ז, והצעתי אז את הדברים לפני מרן שר התורה הגר"א הענקין (שליט"א) [זצ"ל], והוא הסכים להקל שלא להצריכם טבילה. ואעתיק פה את דבריו בעניין זה:

"בענין טבילת כלים, פשוט בעיני שמה דאין בו טומאה אין בו גם הדין של טבילת כלים הנקחים מאינו יהודי. וכלי זכוכית גזרו עליו טומאה משום שתחילת ברייתו מן החול כמבואר בשבת (טו, ב), דדומה לכלי חרס, אבל הכלים החדשים שבריייתן מן נפט והדומה לזה, אין שייך בו טומאה וממילא אין שייך גם טבילה. והא דכלי זכוכית שייך בהו טבילה אף שכלי חרס אין בהם טבילה, נראה דהוא משום שדומה במקצת למתכת לענין טומאה ישנה משום שנשברו יש להם תקנה, אבל עיקר דין טומאתן הוא משום דתחילת ברייתן מן החול, ולא משום דכי נשתברו יש להם תקנה. ולוא דברי הראשונים היינו אומרים דלמסקנא גם לענין טומאה יש טבילה לכלי זכוכית והדר בו משנויא קמא דדחוק הוא, ועל כל פנים אף שלענין טבילה משונה דין קונה מן האיני יהודי דשייך בו טבילה, מאם נטמא דאין בו טבילה, על כל פנים דברים שלא נזכרו בגמרא, פשוט הוא דכמו שאין שייך בהם טומאה כך אין שייך בהם טבילה בקונה מאינו יהודי".

לסיכום: כלי פלסטיק אינם חייבים בטבילה, כיון שחז"ל גזרו רק על כלי זכוכית מפני שהן דומים לכלי חרס.

ד. כלי פורצי

ישנם כלים הי שנהגו להטבי וניכרים במחי אותה "פורצלי

ה. כלים חשו

כתב הרמב"ם מלעשות מלא כגון הכאה בפ

הגדרה זו של טומאה עד שו מתכות אינן כ לשבץ... הרי ז "גולמי - שי לתשיש".

נחלקו האחרון אומן הרי זה נ אינם ראויים ל שקע. ואמנם אולם הסיבה ו המופעלים ע" לשימוש כל שמכל מקום ר יגיש לשולחן כלים, כגון מצ

אמנם הרבה נ עונים על הגו השלחן.

ד. כלי פורצלן

ישנם כלים העשויים מחרסינה עם ציפוי זכוכית, המוזכרים בפוסקים בשם "פורצלן", שנהגו להטבילם בלי ברכה (ראה ערוך השלחן יו"ד סי' קכ, קט). כלים אלו מיוחדים במינם וניכרים במחירם הגבוה מאוד, ולא ככלי החרסינה המצויים בינינו אשר בטעות מכנים אותה "פורצלן", והם אינם חייבים כלל בטבילה.

ה. כלים חשמליים

כתב הרמב"ם בפירוש המשנה לכלים (יד, א): "שהכלי מכלי מתכות אם אינו מעכב אותו מלעשות מלאכתו אלא המירוק וההברקה הרי זה מקבל טומאה, וכל שחסר מעשה אומן, כגון הכאה בפטיש וכיוצא, הרי זה טהור".

הגדרה זו של הכלי חוזר עליה בהלכות כלים (ח, א-ב): "כל כלי מתכות אינן מקבלין טומאה עד שתגמר מלאכתן כולה, ולא יהיה הכלי מחוסר מעשה כלל. אבל גולמי כלי מתכות אינן מקבלות טומאה. ואלו הם גולמי כלי מתכות: כל שעתיך לשוף אותו או לשבץ... הרי זה אינו מקבל טומאה". ומקורו בברייתא בחולין (כה, א) ושם פירש רש"י: "גולמי – שלא נגמרה מלאכתן כדמפרש ואזיל, אבל נגמרה חקיקתן וראויין הן לתשמיש".

נחלקו האחרונים אם חוזר בו רבינו ממה שכתב בפירוש המשנה שדווקא אם חסר מעשה אומן הרי זה טהור, אולם אפילו לא חוזר בו, אין זה נוגע לענייננו, שהרי כלים חשמליים אינם ראויים לתשמיש כל עוד שלא חיברם למקור חשמל, דהיינו שיחבר את התקע לשקע. ואמנם לא מדין מחובר נדון עליהם, שהרי תלוש ולבסוף חיברו נידון כתלוש. אולם הסיבה היא שכלי חשמל אינם ראויים לשימוש כלל – והדברים אמורים גם בכלים המופעלים ע"י סוללות – כל עוד לא חיברם במקומם. ואפילו קומקום חשמלי אינו ראוי לשימוש כל שעדיין לא חובר לחשמל, שהרי לא ניתן לבשל בו על האש. ואם תאמר שמכל מקום ראוי להשתמש בו כמו כד למים קרים – אין דבר כזה מצוי כלל, שהרי אם יגיש לשולחן כד חשמלי מלא מים קרים יהיה זה חוכא ואיטלולא. ואין צריך לומר שאר כלים, כגון מצנע (טוסטר) וכיו"ב, שאין להם שום שימוש כלל בלי אספקת החשמל.

אמנם הרכה כלים חשמליים כגון מערבל פטורים מטבילה מעיקר הדין משום שאינם עונים על הגדרת כלי סעודה, כפי המבואר לעיל בדברי הש"ך שהביאם כעל ערוך השלחן.

יש
ים
לה
רש
צם
נות
דה
ילו
הם
לא
ים
לא
לת
מן
פט
וייך
כת
זום
ברי
בו
זינו
כרו
ונה
זפני

והנה על פי האמור אין להחמיר, ובפרט שבכלים חשמליים הואיל והמערכת החשמלית בנויה בתוך הכלי, אם יטבילו את הכלי במים יש סיכוי סביר שהמערכת החשמלית תתקלקל, ויש גם אפשרות שאם יפעילו את הכלי בעוד שנשארו מים שחדרו לתוך המערכת, הדבר יגרום לסכנת נפשות.

ואף שבכל הנ"ל ברור להקל, מכל מקום אביא כאן עוד סניף אחד שהעיר לי ידידי הר"ר אליעזר רייף לדברי הצפנת פענח (הלי מאכלות אסורות יו, ג). על פי דברי הט"ז (יו"ד קכ"ט"ו) בשם הבית יוסף – שאם קנה לסחורה פטור, הוסיף הצפנת פענח שאף אם ייצר לסחורה פטור, וזו לשונו: "הנה באמת נראה לי דרק אם העכו"ם עשה זה עבורו לסעודה אז חייב טבילה מן הדין, אבל אם עשאן לסחורה, יש לומר דאין עליהם שם כלי סעודה כלל, כמו פת פלטר, אך זה יהיה כמו הך דפסחים (לח, ב) גבי נחתום – עשאן למוכרן בשוק, והכא נמי יש לומר כן...".

מעתה: נמצא שהכלי נעשה ראוי לשימוש רק כאשר מחברים אותו לחשמל, והרי את זה עושה היהודי בביתו, ובכך הוא עושה את גמר מלאכת הכלי, ואין כאן חיוב טבילה כלל.

שאלה

הנני מועמד לשרת ארץ ראיתי שהם סונ המעוניינים בחלב י מקפידים על כשרות מאות בני הקהילה, א ככלל, כמות המוצרי כשר. רוב המוצרים

עד היום הקפדתי לא מן הציבור. בנוסף, שם משתמשים באור וביותר הדבר יראה נ אוכל מהם, וכל זאת

א. האם כבואי לשם ב. מה באשר לקולח למוצרים שאני הוא

תשובה

א. חלב נוכדי

שנינו במשנה (עבודה ובגמרא שם: "תנינא ומביא לו, ואינו חוש טמא בעדרו – אמאי מהו דתימא כיון דית דכי קאי חזי ליה, איו